

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS
SODNÍ DVŮR EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ
DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN GEMEINSCHAFTEN
EUROOPA ÜHENDUSTE KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN COMMUNITIES
COUR DE JUSTICE DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES
CŪIRT BHREITHIÚNAIS NA gCÓMHPHOBAL EORPACH
CORTE DI GIUSTIZIA DELLE COMUNITÀ EUROPEE
EIROPAS KOPIENU TIESA

LUXEMBOURG

EUROPOS BENDRIJŲ TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-KOMUNITAJIET EWROPEJ
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI WSPÓLNOT EUROPEJSKICH
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DAS COMUNIDADES EUROPEIAS
CURTEA DE JUSTIȚIE A COMUNITĂȚILOR EUROPENE
SŮDNY DVOR EURÓPSKÝCH SPOLEČENSTEV
SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI
EUROOPAN YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS DOMSTOL

HOTĂRÂREA CURȚII

din 9 martie 1978*

„Neaplicarea de către instanța națională a unei legi contrare dreptului comunitar”

În cauza C-106/77,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresată Curții în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE de către Pretore di Susa (Italia), în litigiul aflat pe rolul acestei instanțe între

Amministrazione delle Finanze dello Stato

și

Simmenthal SA, cu sediul în Monza,

cu privire la interpretarea articolului 189 din Tratatul CEE și în special cu privire la consecințele aplicabilității directe a dreptului comunitar în cazul unui conflict cu eventuale dispoziții naționale contrare,

CURTEA,

compusă din domnii H. Kutscher, președinte, M. Sørensen și G. Bosco, președinți de cameră, A. M. Donner, P. Pescatore, A. J. Mackenzie Stuart și A. O’Keeffe, judecători,

avocat general: domnul G. Reischl,

grefier: domnul A. Van Houtte,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: italiana.

Hotărâre

- 1 Având în vedere că prin Ordonanța din 28 iulie 1977, primită la Curte la 29 august 1977, Pretore di Susa a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare referitoare la principiul aplicabilității directe a dreptului comunitar, astfel cum este prevăzut la articolul 189 din tratat, pentru a determina consecințele acestui principiu în cazul unui conflict între o normă de drept comunitar și o dispoziție ulterioară a legislației naționale;
- 2 având în vedere că trebuie reamintit faptul că, într-un stadiu anterior litigiului, Pretore adresase Curții întrebări preliminare care să îi permită să aprecieze dacă taxele sanitare, percepute pentru importurile de carne de vită și mânzat în temeiul „textului unic” al legislației sanitare italiene, al căror nivel fusese stabilit, în urma ultimelor modificări, prin baremul anexat la Legea nr. 1239 din 30 decembrie 1970 (GU nr. 26 din 1 februarie 1971), sunt compatibile cu tratatul și cu anumite reglementări – în special cu Regulamentul nr. 805/68 al Consiliului din 27 iunie 1968 privind organizarea comună a pieței în sectorul cărnii de vită și mânzat (JO L 148, p. 24);
- 3 că, în urma răspunsurilor oferite de Curte în cauza 35/76 prin Hotărârea din 15 decembrie 1976 (Rec., p. 1871), Pretore, considerând că perceperea taxelor respective este incompatibilă cu dispozițiile de drept comunitar, a adresat Amministrazione delle Finanze dello Stato (Administrației Finanțelor Statului) o somație de a rambursa taxele percepute nejustificat, cu dobânzile aferente;
- 4 că Amministrazione delle Finanze dello Stato a formulat opoziție împotriva acestei somații;
- 5 că, având în vedere argumentele expuse de părți în cursul procedurii de opoziție, Pretore a reținut că se pune în discuție, în fața sa, problema unui conflict între anumite norme comunitare și o lege națională ulterioară, respectiv Legea nr. 1239/70;
- 6 că acesta a reamintit faptul că, în conformitate cu jurisprudența recentă a Curții Constituționale italiene (Hotărârile 232/75 și 205/75, Ordonanța 206/76), pentru soluționarea unei astfel de probleme se impune sesizarea Curții Constituționale înseși cu privire la problema neconstituționalității legii contestate prin raportare la articolul 11 din Constituție;
- 7 că, având în vedere, pe de o parte, jurisprudența constantă a Curții de Justiție cu privire la aplicabilitatea dreptului comunitar în sistemele juridice ale statelor membre și, pe de altă parte, inconvenientele care pot decurge din situații în care instanța, în loc să declare din oficiu că o lege care se opune efectului deplin al dreptului comunitar este inaplicabilă, ar trebui să ridice o excepție de neconstituționalitate, Pretore a adresat Curții următoarele două întrebări:

- a) Având în vedere că, în temeiul articolului 189 din Tratatul CEE și al jurisprudenței constante a Curții de Justiție a Comunităților Europene, dispozițiile comunitare direct aplicabile trebuie, în pofida oricărei norme sau practici interne a statelor membre, să producă efecte depline în ordinea juridică a acestora din urmă și să fie aplicate în mod uniform pentru a garanta drepturile subiective create în favoarea particularilor, rezultă că domeniul de aplicare al normelor respective trebuie înțeles în sensul că eventuale dispoziții naționale ulterioare, aflate în conflict cu aceste norme comunitare, trebuie să fie considerate inaplicabile de drept, fără a fi necesar să se aștepte înlăturarea lor chiar de către legiuitorul național (abrogare) sau de către alte autorități constituționale (declarație a neconstituționalității), în special în cazul în care se consideră, în ceea ce privește a doua ipoteză, că până în momentul în care intervine decizia respectivă, ținând seama că legislația națională rămâne pe deplin aplicabilă, normele comunitare nu își pot produce efectele și că, în consecință, aplicarea lor integrală, completă și uniformă nu este garantată, la fel cum nu sunt protejate drepturile subiective create în favoarea particularilor?
- b) În legătură cu întrebarea precedentă, presupunând că dreptul comunitar ar admite ca protecția drepturilor subiective, create prin dispoziții comunitare „direct aplicabile”, să poată fi amânată până în momentul abrogării efective, de către autoritățile naționale competente, a unor dispoziții naționale care s-ar afla în conflict cu aceste norme comunitare, această abrogare trebuie să fie în toate cazurile însoțită de o retroactivitate deplină, astfel încât să se evite ca drepturile subiective să fie prejudiciate?

Cu privire la sesizarea Curții

- 8 Având în vedere că, în observațiile sale orale, agentul guvernului italian a atras atenția Curții asupra Hotărârii Curții Constituționale nr. 163/77 din 22 decembrie 1977, pronunțată ca urmare a invocării unor excepții de neconstituționalitate de către tribunalele din Milano și din Roma, prin care s-a declarat că anumite dispoziții ale Legii nr. 1239 din 30 decembrie 1970, inclusiv cele relevante pentru litigiul aflat pe rolul Pretore di Susa, sunt neconstituționale;
- 9 că, întrucât dispozițiile contestate au fost înlăturate prin efectul declarației de neconstituționalitate, întrebările formulate de Pretore nu ar mai prezenta interes, astfel încât nu ar mai fi cazul să se răspundă la acestea;
- 10 având în vedere că, în această privință, trebuie amintit că, în conformitate cu practica sa constantă, Curtea se consideră sesizată printr-o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, introdusă în temeiul articolului 177, atât timp cât această cerere nu a fost retrasă de către instanța de trimitere sau casată într-o cale de atac de către o instanță superioară;

- 11 că un astfel de efect nu poate decurge din hotărârea invocată care a fost pronunțată în cadrul unor proceduri străine de litigiul care a determinat sesizarea Curții și al cărei efect față de terți nu poate fi apreciat de către Curte;
- 12 că, prin urmare, trebuie înlăturată obiecția preliminară ridicată de guvernul italian;

Cu privire la fond

- 13 Având în vedere că *prima întrebare* urmărește, în esență, să se precizeze consecințele aplicabilității directe a unei dispoziții de drept comunitar în cazul incompatibilității cu o dispoziție legislativă ulterioară a unui stat membru;
- 14 având în vedere că aplicabilitatea directă, analizată din această perspectivă, presupune că normele de drept comunitar trebuie să își producă totalitatea efectelor în mod uniform în toate statele membre, de la intrarea lor în vigoare și în cursul întregii perioade de validitate a acestora;
- 15 că astfel, aceste dispoziții reprezintă o sursă imediată de drepturi și de obligații pentru toți cei cărora li se adresează, indiferent dacă este vorba de statele membre sau de particulari care sunt părți în raporturi juridice reglementate de dreptul comunitar;
- 16 că acest efect privește, de asemenea, orice instanță care, ca autoritate a unui stat membru, fiind sesizată în cadrul competenței sale, are ca misiune să protejeze drepturile conferite particularilor de dreptul comunitar;
- 17 că, de altfel, în temeiul principiului supremației dreptului comunitar, dispozițiile tratatului și actele instituțiilor direct aplicabile au ca efect, în raporturile lor cu legislația națională a statelor membre, prin simplul fapt al intrării lor în vigoare, nu numai de a determina inaplicabilitatea de drept a oricărei dispoziții contrare a legislației naționale existente, ci și – în măsura în care aceste dispoziții și acte fac parte integrantă, cu rang superior normelor interne, din ordinea juridică aplicabilă pe teritoriul fiecărui stat membru – de a împiedica adoptarea valabilă a unor noi acte normative naționale, în măsura în care acestea ar fi incompatibile cu norme comunitare;
- 18 că, într-adevăr, faptul de a recunoaște o anumită eficiență juridică unor acte normative naționale care încalcă domeniul în cadrul căruia Comunitatea își exercită atribuția legislativă sau care sunt incompatibile într-un alt mod cu dispozițiile de drept comunitar, ar echivala cu negarea, în această privință, a caracterului efectiv al angajamentelor asumate în mod necondiționat și irevocabil de către statele membre, în temeiul tratatului, și ar pune astfel în discuție înseși fundamentele Comunității;
- 19 că aceeași concepție se desprinde din economia articolului 177 din tratat, conform căruia orice instanță națională are dreptul de a se adresa Curții de fiecare dată când

- consideră că o hotărâre preliminară asupra unei probleme de interpretare sau de validitate care privește dreptul comunitar este necesară pentru a-i permite să pronunțe o hotărâre;
- 20 că efectul util al acestei dispoziții ar fi diminuat în cazul în care instanța ar fi împiedicată să aplice imediat dreptul comunitar în conformitate cu decizia sau cu jurisprudența Curții;
 - 21 că din cele ce precedă reiese că orice instanță națională, sesizată în cadrul competenței sale, are obligația de a aplica integral dreptul comunitar și de a proteja drepturile pe care acesta le conferă particularilor, prin neaplicarea oricărei dispoziții eventual contrare a legislației naționale, indiferent dacă aceasta este anterioară sau ulterioară normei comunitare;
 - 22 că, prin urmare, ar fi incompatibilă cu cerințele inerente ale înseși naturii dreptului comunitar orice dispoziție dintr-o ordine juridică națională sau orice practică legislativă, administrativă sau judiciară, ce ar avea ca efect diminuarea eficienței dreptului comunitar prin faptul de a nega instanței competente să aplice acest drept prerogativa de a face, chiar în momentul acestei aplicări, tot ceea ce este necesar pentru a înlătura dispozițiile legislative naționale care ar constitui eventual un obstacol în calea eficienței depline a normelor comunitare;
 - 23 că aceasta ar fi situația în cazul în care, în ipoteza unui conflict între o dispoziție de drept comunitar și o lege națională ulterioară, soluționarea acestui conflict ar fi rezervată unei autorități, alta decât instanța chemată să asigure aplicarea dreptului comunitar, investită cu o putere de apreciere proprie, chiar dacă obstacolul astfel provocat în calea eficienței depline a dreptului comunitar nu ar fi decât temporar;
 - 24 că, prin urmare, se impune să se răspundă la prima întrebare în sensul că instanța națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile de drept comunitar are obligația de a asigura efectul deplin al acestor norme, înlăturând, dacă este necesar, din oficiu aplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, chiar ulterioare, fără a fi necesar să solicite sau să aștepte înlăturarea prealabilă a acesteia pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional;
 - 25 având în vedere că, prin intermediul celei de *a doua întrebări*, instanța națională solicită, în esență, să se stabilească – în ipoteza în care s-ar admite că protecția unor drepturi conferite prin dispozițiile comunitare ar putea fi amânată până în momentul înlăturării efective, de către autoritățile naționale competente, a unor eventuale dispoziții naționale contrare – dacă această înlăturare trebuie să implice în toate cazurile o retroactivitate deplină, astfel încât să se evite ca drepturile respective să fie în vreun fel prejudiciate;
 - 26 având în vedere că din răspunsul dat la prima întrebare rezultă că instanța națională are obligația de a asigura protecția drepturilor conferite prin dispozițiile ordinii juridice comunitare, fără a fi necesar să solicite sau să aștepte înlăturarea efectivă, de către autoritățile naționale împuternicite în acest scop, a unor

eventuale măsuri naționale care ar împiedica aplicarea directă și imediată a normelor comunitare;

27 rezultă, așadar, că a doua întrebare este lipsită de obiect;

Cu privire la cheltuielile de judecată

28 Având în vedere că, în ceea ce privește cheltuielile efectuate de către guvernul Republicii Italiene și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, acestea nu pot face obiectul unei rambursări;

29 că, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la Pretore di Susa, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Pretore di Susa prin Ordonanța din 28 iulie 1977, hotărăște:

Instanța națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile de drept comunitar are obligația de a asigura efectul deplin al acestor norme, înlăturând, dacă este necesar, din oficiu aplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, chiar ulterioare, fără a fi necesar să solicite sau să aștepte înlăturarea prealabilă a acestora pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional.

Kutscher

Sørensen

Bosco

Donner

Pescatore

Mackenzie Stuart

O'Keefe

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 9 martie 1978.

Grefier

Președinte

A. Van Houtte

H. Kutscher